

Az Európai Unió közjogi alapjai

2016/17. tavaszi szemeszter

Simonné Gombos Katalin
Szegedi László
NKE-ÁKK/NETK

Szabályozási hatáskörök megoszlása EU/tagállamok közt

Kizárólagos uniós hatáskörök

Csak az EU szabályozhatja e területeket (bizonyos kivételekkel)

szabályozási területek: vámunió, a **belső piac** működéséhez szükséges **versenyszabályok** megállapítása, a **monetáris politika** azon tagállamok tekintetében, amelyek hivatalos pénzneme az euró, a **tengeri biológiai erőforrások megőrzése a közös halászati politika** keretében, közös **kereskedelempolitika** + bizonyos nemzetközi megállapodások kötése

Megosztott hatáskörök területei

EU és tagállamok **is** fogadhatnak el ezeken a területeken kötelező jogi aktusokat DE: tagállamok csak akkor és annyiban, amennyiben az EU **nem gyakorolta** e hatáskörét/ **lemondott** annak gyakorlásáról

szabályozási területek: **belső piac**, a szociálpolitikának a szerződésben meghatározott vonatkozásai, gazdasági, társadalmi és területi **kohézió**, **mezőgazdaság** és halászat (kivéve a tengeri biológiai erőforrások megőrzését), **környezetvédelem**, **fogyasztóvédelem**, **közlekedés**, **transzeurópai hálózatok**, **energiaügy**

Támogató, összehangoló, kiegészítő uniós hatáskörök

a tagállamok intézkedéseit támogató, összehangoló vagy kiegészítő intézkedések megtételére

szabályozási területek: az emberi **egészség védelme** és javítása, **ipar**, **kultúra**, **idegenforgalom**, **oktatás**, **szakképzés**, **ifjúság** és sport, polgári védelem, **igazgatási együttműködés**, azon tagállamok gazdaságpolitikája, amelyek nem tartoznak az euró-zónához, foglalkoztatás- és szociálpolitika

Mit? (célok)

1. Szabadságon, biztonságon és jog érvényesülésén alapuló térség
2. Belső piac
3. Torzításmentes verseny a belső piacon
4. Fenntartható fejlődés
5. Kohézió és szolidaritás
6. Kulturális és nyelvi sokszínűség
7. Monetáris unió
8. Unió külső tevékenységei

Hogyan? (működési elvek)

1. Demokratikus egyenlőség
2. Képviseleti demokrácia
3. Részvételi demokrácia
4. Nemzeti parlamentek szerepe

UNIÓ CÉLJAI

Célok rendszere

Amszterdami Szerződés óta:

az Európai Unió egy belső határok nélküli, a szabadságon, a biztonságon és a jog érvényesülésén alapuló olyan térséget kínál polgárai számára, ahol a személyek szabad mozgásának biztosítása a külső határok ellenőrzésére, a menekültügyre, a bevándorlásra, valamint a bűnmegelőzésre és bűnüldözésre vonatkozó megfelelő intézkedésekkel párosul,

Lisszaboni Szerződés:

a **célkitűzések** a Lisszaboni Szerződéssel az uniós célkitűzések között kaptak helyet

1/ Szabadságon, biztonságon és jog érvényesülésén alapuló térség

- **belső piac integráció** magja, ehhez képest EGK Szerz. még nem tartalmazott rendelkezéseket
- **Egységes Európai Okmány** (pozitív integrációs lépésekkel belső piac megteremtését tűzte ki célként * komoly kockázatokat jelentett bűnüldözés és igazságszolgáltatás szempontjából is – személyek szabad mozgása szorosabb együttműködést feltételezett)

Maastrichti Szerződés (3 pilléres lett integráció):

1. **Európai Közösségeket** magában foglaló első pillér
2. második pillért alkotó **kül- és biztonságpolitika**
3. harmadik pillér, a **bel- és igazságügyi együttműködés**

Szabadságon, biztonságon és jog érvényesülésén alapuló térség

Amszterdami Szerződés (3 pilléres lett integráció):

- harmadik pillér, a **bel- és igazságügyi együttműködés** leszűkítette **csak a büntetőügyekben** folytatott rendőrségi és igazságügyi együttműködés területeit foglalta magában
- bel- és igazságügyi kérdések nagy részét (**menekültügyi és bevándorlási politika, külső és belső határellenőrzés, igazságügyi együttműködés polgári ügyekben**) a **közösségi intézmények hatáskörébe**

Lisszabon Szerződés

- **címben szereplő térséget alkotja EU**
- **eltörli piléreket**
- átalakult az egyhangúságon alapuló döntéshozatal és az Európai Bíróság hatásköre jobban kiterjedt a volt harmadik pilléres bel-és igazságügyi kérdésekre

Speciálisan kezelt jogterületből „közösségesiesített” lett

2/ Belső piac

- Integráció alapja: **belső piac**
- Mely **tényezők** szempontjából minősül **ez egy(séges) piacnak?**
- **4 termelési tényező** szabad áramlása: áruk, személyek, szolgáltatások, tőke

Fejlődési fokozatok

- **1. lépés: szabadkereskedelmi övezet** (résztevő államok egymás közt nem alkalmaznak vámokat)
- **2 lépés: vámunió**, ami 1. lépés + egységes vámpolitika 3. államokkal
- **3. lépés: közös piac** (2. lépés + 4 tényező szabad mozgása + közös politika adott területeken (agrár-kereskedelempolitika))
- **4. lépés: belső piac** (megvalósult szabad mozgás 4 tényezőnél határok nélküli piaci térségben)

Fejlődési fokozatok és a mai helyzet

- **GMU (gazdasági és monetáris unió) –**
közös pénz használata
- Ma már **pozitív integráció**, amely a Szerződések tilalmi rendelkezései (**korábbi negatív integráció**) mellett előtérbe helyezi a harmonizált szabályoknak másodlagos jogforrásokban

Fejlődési fokozatok és a mai helyzet

- 1985: Váltás tulajdonképpen **Egységes Európai Okmány pozitív integráció** előtérbe helyezésével
- 1993: egyfajta ellenreakcióként megjelenik **szubszidiaritás és arányosság követelménye Maastrichti Szerződéssel**
- **2002: Euró megjelenése** legfontosabb integrációs lépés utóbbi húsz évben +
- 2009-11: Lisszaboni Szerződés (**nemzeti parlamentek megerősített szerepe**) + **GMU**

EU vs. tagállamok hatáskörei

EUMSZ.

- Az EU a belső piac területén a tagállamokkal megosztott hatáskörrel rendelkezik (4. cikk), kivéve a belső piac működéséhez szükséges versenyszabályok, ahol hatásköre kizárólagos (3. cikk)
- Tilos az állampolgárság alapján történő megkülönböztetés (18. cikk)

Alapszabadságok a Szerződésben

- Áruk szabad mozgása (28-37. cikk) (vámunió, vámügyi együttműködés, mennyiségi korlátozások)
- Személyek szabad mozgása (45-49. cikk) (munkavállalók + uniós polgárok)
- Szolgáltatások szabad mozgása + letelepedés (49-62. cikk)
- Tőke szabad mozgása (63-66. cikk)

3/ Versenyszabályok

- **Kizárólagos** uniós hatáskör
- Szervezetileg: **Bizottság és tagállami versenyhatóságok** szoros együttműködés + bírói jogalkalmazás (tagállami bíróságok és EuB)

Klasszikus antitrösztjog részterületei:

- a) a **versenykorlátozó megállapodások** tilalma (EUMSZ 101. cikk),
- b) a **gazdasági erőfölénnyel való visszaélés tilalma** (EUMSZ 102. cikk) és
- c) a koncentrációk ellenőrzése (**fúziókontroll**) (139/2004/EK rendelet)

A tagállamokra vonatkozó szabályok az alábbi területeket érintik:

- a) a **kereskedelmi** jellegű állami **monopóliumokra** vonatkozó szabályozás (EUMSZ 37. cikk),
- b) az **állami vállalatokra**, különleges, kizárólagos jogokkal felruházott vállalatokra vonatkozó szabályozás (EUMSZ 106. cikk) és
- c) az **állami támogatások tilalma** (EUMSZ 107–109. cikkek).

4/ Fenntartható fejlődés

- EUSz. 3. cikk (3) bek.:...olyan kiegyensúlyozott gazdasági növekedésen, árstabilitáson és magas versenyképességű, teljes foglalkoztatottságot és társadalmi haladást célul kitűző szociális piacgazdaságon alapul, amely a környezet minőségének magas fokú védelmével és javításával párosul. Az Unió elősegíti a tudományos és műszaki haladást is
- foglalkoztatáspolitikai és szociálpolitikai csak **kiegészítő uniós szabályozási hatáskörök**
- **Stratégiákban** jelenik meg hangsúlyosan (lisszaboni stratégia, ma: EU2020)

5/ Kohéziós politika

- EUSz. 3. cikk (3) bek.: Az EU célkitűzése előmozdítani a gazdasági, a társadalmi és a területi kohéziót, valamint a tagállamok közötti szolidaritást.
- **Európai Regionális Fejlesztési Alap** (innovációra és kutatásra, a digitalizációra, a kis- és középvállalatok (kkv-k) támogatására),
- **Európai Szociális Alap** (Európai Unióban elérhető foglalkoztatási és oktatási lehetőségek fejlesztésére),
- **Kohéziós Alap** (transzeurópai közlekedési hálózatok, infrastrukturális projektek támogatás),
- **Európai Unió Szolidaritási Alapja** (természeti katasztrófák esetén segítséget nyújtson, ezzel az európai szolidaritást kifejezésre juttassa)

6/ Nyelvi és kulturális sokszínűség

- EUSz. 3. cikk (3) bek.: Európai Unió tiszteletben tartja saját kulturális és nyelvi sokféleségét, továbbá biztosítja Európa kulturális örökségének megőrzését és további gyarapítását.
- **kiegészítő** hatáskör ez is
- OMC kiemelt szerepe
- Összehangolt munkatervek + tagállamok közötti kormányközi kezdeményezésből vált uniós kezdeményezéssé
- Nyelvi sokszínűséget támogató programokkal is kiegészül

7/ Monetáris unió

- EUSz. 3. cikk (4) bek.: Unió egy gazdasági és monetáris uniót hoz létre, amelynek pénzneme az euro.
- **kizárólagos és koordinációs** hatáskörök (€-zóna tagságtól függ)
- **Maastrichttől kezdve GMU (gazdasági és monetáris unió)** – közös pénz használata, majd 2008 válság problémáit (**Stabilitási és Növekedési Paktum** elfogadása - költségvetési politikái összehangolása, a túlzott költségvetési hiány korrekcióját, illetve a túlzottan magas államadósság-teher csökkentése) – maastrichti kritériumok „utólagos” kikényszerítése
- Európai szemeszter, bankunió (fiskális unió), független költségvetési tanács terve

8/ Külügyi tevékenysége

- EUSz. 3. cikk (5) bek.: A világ többi részéhez fűződő kapcsolataiban az Unió védelmezi és érvényre juttatja értékeit és érdekeit, és hozzájárul polgárainak védelméhez. Hozzájárul a békéhez, a biztonsághoz, a Föld fenntartható fejlődéséhez, a népek közötti szolidaritáshoz és kölcsönös tisztelethez, a szabad és tisztességes kereskedelemhez, a szegénység felszámolásához és az emberi jogok, különösen pedig a gyermekek jogainak védelméhez, továbbá a nemzetközi jog szigorú betartásához és fejlesztéséhez, így különösen az Egyesült Nemzetek Alapokmányában foglalt alapelvek tiszteletben tartásához.
- elsősorban **Európai Tanács** és **Tanács** szerepe (kormányközi jellegzetességek)
- Európai Uniót pedig e kérdésekben az **Unió külügyi és biztonságpolitikai főképviselője** képviseli nemzetközi szinten (de szupranacionális működés is)
- **Európai Külügyi Szolgálat**
 - Lisszaboni Szerződés hozta be
 - közös kül- és biztonságpolitika irányításához és az EU külső tevékenységei közötti összhang biztosításához:
 1. közös biztonság- és védelempolitika **munkaprogram kialakítása,**
 2. a közös biztonság- és védelempolitikához kötődő **tanácsi munkacsoportok/bizottság elnöklése,**
 3. diplomáciai szolgálatokkal való együttműködés (Tanács Főtitkársága, valamint a Bizottság megfelelő szervezeti egységeinek tisztviselőiből, továbbá a nemzeti diplomáciai szolgálatok által kirendelt személyzetből áll)

DEMOKRATIKUS MŰKÖDÉS ELVEI

1/ Demokratikus egyenlőség

- **Demokratikus deficit** alapvető probléma Unió működése során
- **Képviselet szereplői:** Bizottság (Uniót) EP (polgárokat) Tanács (tagállamokat)
- EUSz: „EU és intézményei tiszteletben tartják a **polgárok egyenjogúságát** és eljárásaik során minden polgárt **egyenlő figyelemben** részesítenek + A Szerződés biztosítja a **tagállamok egyenjogúságát is**”
- Intézményen belül: EP (többségi)/Tanácson belüli (minősített többségi egyhangúság helyett) döntéshozatal
- Intézmények között: EP szerepének felértékelődése döntéshozatalban Tanáccsal szemben, de **inkább képviseleti demokrácia**

2/ Képviseleti demokrácia

- EUSz. 10. cikk (1) bek.: „Az EUSZ kimondja azt is, hogy az Európai Unió működése a **képviseleti demokrácián** alapul”
- Intézmények között: **EP szerepének felértékelődése** döntéshozatalban Tanáccsal szemben + 79-től **EP közvetlen megválasztás és a transznacionális pártok** kialakulása
- Legutóbbi változtatás pártokat érintette: **csúcsjelölti rendszer** – **pártok láthatóságát növelte**
- **Nyilvánosság** követelménye: EP és Tanács adott üléseire is kiterjed

3/ Részvételi demokrácia

- EUSz. 10. cikk (3) bek.: „Az Európai unióban minden polgárnak joga van ahhoz, hogy részt vegyen az Unió demokratikus életében”
 1. Petíciós jog (történelmileg uralkodóhoz, majd parlamentekhez EP)
 2. Panaszjog (Európai Ombudsmanhoz)
 3. Európai polgári kezdeményezés
 4. Lobbitevékenység és annak szabályozottsága
 - szabályozottság alacsony szintje
 - EGSZB szerepe (duplikálás?)

Alapítószerződések rendszere és az EU jogalanyisága

2016/17. tavaszi szemeszter

Simonné Gombos Katalin
Szegedi László
NKE-ÁKK/NETK

Alapítószerződések rendszere

- Jogtörténetileg:
 1. Párizsi Szerződés (ESZAK)
 2. Római Szerződés (+EURATOM+EGK)
 3. Fúziós Szerződés: (Európai Közösségek összefogja: ESZAK+EURATOM+EGK)
 4. Egységes Európai Okmány: (KKBP kezdeti lépései)
 5. Maastrichti Szerződés (3 pillér: + Bel és igazságügy + közös kül- és biztonságpolitika)
 6. Lisszaboni Szerződés (pillérszerkezet megszűnt + EU Közösségek helyett, EURATOM marad meg)

Alapítószerződések rendszere

- Szerkezetileg Lisszaboni Szerződéssel (2007/2009):
 - a) Az Európai Unióról szóló szerződés (EUSZ)
 - b) Az Európai Unió működéséről szóló szerződés (EUMSZ)
 - c) Európai Atomenergia-közösséget létrehozó szerződés (Euratom Szerződés)
 - d) Az Európai Unió Alapjogi Chartája

EUSZ.

- Szerkezetileg az EUSZ a következő hat címre tagolódik:
 - a) Közös rendelkezések (I),
 - b) A demokratikus elvekre vonatkozó rendelkezések (II),
 - c) Az intézményekre vonatkozó rendelkezések (III),
 - d) A megerősített együttműködésre vonatkozó rendelkezések (IV),
 - e) Az Unió külső tevékenységére vonatkozó általános rendelkezések és a közös kül- és biztonságpolitikára vonatkozó különös rendelkezések (V)
 - f) Záró rendelkezések (VI).

- Szerkezetileg:

a) Preambulum

b) Első rész: Alapelvek + uniós hatáskörök + c) Második rész: Megkülönböztetés tilalma és az uniós polgárság

d) Harmadik rész: Az Unió belső politikái és tevékenységei

e) Negyedik rész: A tengerentúli országok és területek társulása

f) Ötödik rész: Az Unió külső tevékenysége

g) Hatodik rész: Intézményi és pénzügyi rendelkezések

h) Hetedik rész: Általános és záró rendelkezések

Korábbi EK Szerződés rendszerét vette át + több területátkerült szupranacionális szabályozási keretbe

EUSz. + EUMSZ. jegyzőkönyvei

- Szerkezetileg kiegészítő jegyzőkönyvek rendszere (37 db):
- Tematikailag:
 1. speciális rendelkezések nemzeti parlamentek szerepéről
 2. szubszidiaritás és arányosság elveiről
 3. KBER-ről
 4. Konvergencia-kritériumokról és eurocsoportról
 5. egyes tagállamokra vonatkozó speciális rendelkezésekről

EUMSZ. mellékletei

- I. melléklet: az Európai Unió működéséről szóló szerződés 38. cikkében hivatkozott lista
- II. melléklet: Tengerentúli országok és területek, amelyekre az Európai Unió működéséről szóló szerződés negyedik részének rendelkezéseit kell alkalmazni

EUMSZ. nyilatkozatok

A Lisszaboni Szerződést elfogadó kormányközi konferencia zárónyilatkozatához is csatolásra kerültek különböző Nyilatkozatok. Ezek vonatkozhatnak

- a) a Szerződések egyes rendelkezéseire (pl. hatáskörök elhatárolásáról; uniós jog elsőbbségéről)
- b) a Szerződésekhez csatolt Jegyzőkönyvekre
- (pl. schengeni vívmányokról)
- c) és külön szokás kezelni a tagállamok nyilatkozatait

Alapjogi Charta

- EUSZ 6. cikk (1) bekezdése értelmében ugyanolyan jogi kötőerővel bír, mint a Szerződések
- fő részek: a) Preambulum b) Méltóság (I. cím) c) Szabadságok (II. cím) d) Egyenlőség (III. cím) e) Szolidaritás (IV. cím) f) A polgárok jogai (V. cím) g) Igazságszolgáltatás (VI. cím) h) A Charta értelmezésére és alkalmazására vonatkozó általános rendelkezések (VII. cím)
- 51 cikk (akkor is hatálya van, ha tagállamok az Unió jogát hajtják végre)

Euratom Szerződés

A Lisszaboni Szerződés viszonylag kis mértékben változtatott rajta, DE:

- DE: nem olvasztotta bele Lisszaboni Szerz. EUSz/EUMSsz.-ba

1. **TEVÉKENYSÉGFÜGGŐ** hatály, amennyiben:

2. NINCS külön szervezet/intézményrendszere

+ Euratom Ellátási Ügynökség a Bizottság felügyelete alatt (ellátásbiztosnság)

+ Biztosítéki Ellenőrzési Hivatal (feladatok/követelm. megvalósításának ellenőrzése)

Euratom Szerződés

Szerkezetileg:

- a) A Közösség feladatai (1. cím)
 - b) A fejlődés előmozdítása az atomenergia területén (II. cím, egységei: kutatás-fejlesztés, ismeretek terjesztése, egészségvédelem, beruházások, közös vállalkozások, ellátás, biztosítéki ellenőrzés, tulajdonjogrendszer, közös nukleáris piac és külkapcsolatok)
 - c) Intézményi és pénzügyi rendelkezések (III. cím)
 - d) Különös pénzügyi rendelkezések (IV. cím)
 - e) Általános rendelkezések (V. cím)
 - f) Záró rendelkezések (VI. cím)
- + Mellékletek és Jegyzőkönyvek

Euratom Közösség

Feladatai:

- a) előmozdítja a kutatást, és biztosítja a műszaki ismeretek terjesztését; (ÁLT. ÖSZTÖNZÉS)
- b) a lakosság és a munkavállalók egészségének védelme érdekében egységes biztonsági előírásokat állapít meg, és gondoskodik azok alkalmazásáról; (ÖNÁLLÓ/EGYSÉGES SZABÁLYOZÓ)
- c) elősegíti a beruházásokat, és — különösen a vállalkozások kezdeményezéseinek támogatásával — biztosítja a Közösségben az atomenergia alkalmazásának fejlesztéséhez szükséges alapvető létesítmények megteremtését; (BERUHÁZÁSÖSZTÖNZÉS)
- d) gondoskodik a Közösség összes felhasználójának megfelelő ércel és hasadóanyaggal való rendszeres és méltányos ellátásáról; (ELLÁTÁSBIZTONSÁG)
- e) megfelelő felügyelet révén biztosítja, hogy a nukleáris anyagokat kizárólag az előírt célokra használják fel; (KETTŐS RENDELTELTÉS)
- f) gyakorolja a különleges hasadóanyagok tekintetében ráruházott tulajdonjogot; (TULAJDONOS)
- g) a különleges anyagok és felszerelések közös piacának megteremtésével, az atomenergia területén történő beruházások részére a szabad tőkemozgás biztosítása és a szakemberek Közösségen belüli szabad munkavállalásának megvalósítása révén kiterjedt felvevőpiacot és a legjobb műszaki létesítményekhez való hozzáférést biztosít; (BELSŐ/KÖZÖS PIAC)
- h) a többi országgal és a nemzetközi szervezetekkel kiépíti azokat a kapcsolatokat, amelyek előmozdítják az atomenergia békés célú alkalmazásának fejlesztését. (KÜLÜGYI TEVÉKENYSÉG)

Szerződések hatálya

Időbeli hatály:

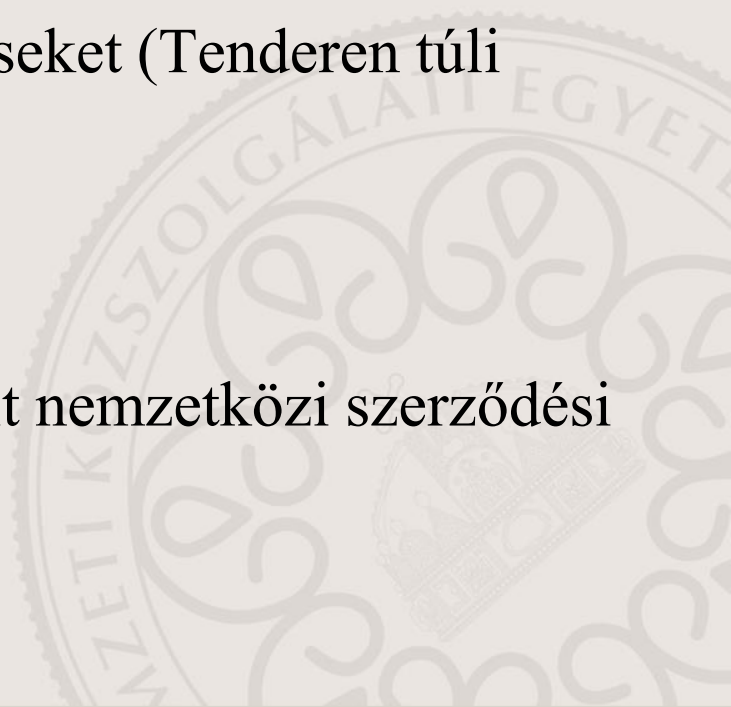
- határozatlan időre kötötték, kivéve ESZAK

Területi hatály:

- ld. erre vonatkozó speciális rendelkezéseket (Tenderen túli területek stb.)

Személyi hatály:

- integrációtörténet előrehaladtával veszít nemzetközi szerződési jellegéből (egyének is alanyai lesznek)

Felülvizsgálati eljárások

- Elsődleges jog részét képező Szerződések felülvizsgálati rendje:
- **Rendes eljárás:** tagállami kormányok képviselőinek konferenciája + hatályba lépés (tagállam az alkotmányos követelményeivel összhangban megerősítette)
- **Egyszerűsített eljárás:** Európai Tanács egyhangúlag + tagállami megerősítés
 - **általános átvezető záradékok** (Szerződések által előírt jogalkotási eljárás megváltoztatása)
 - **különleges átvezető záradékok**
- **Vészfékezáradékok:** rendes jogalkotási eljárás alkalmazását felfüggeszék irányelvtervezetek elfogadása során meghatározott esetekben

EU jogalanyisága

- Fúziós Szerződéssel Közösségek egyesíti Euratom+ESZAK+EGK
- CostaENEL (EuB): jogi személyiséggel bíró, jogképes, nemzetközi képviseleti joggal bíró EK
- ERTA (EuB): Közösség köthet nemzetközi szerződést olyan tárgykörben, amelynek belső aspektusának szabályozására felhatalmazta a Szerződés
- Maastricht EU, de nem önálló jogalany
- Lisszaboni Szerződéssel EU önálló jogalany

EU jogalanyisága

Többféle jogviszonyban: polgári, nemzetközi,

24. Nyilatkozat az Európai Unió jogi személyiségéről:

A Konferencia megerősíti, hogy az a tény, hogy az Európai Unió jogi személyiséggel bír, semmilyen módon nem jogosítja fel az Uniót arra, hogy a tagállamok által a Szerződésben ráruházott hatáskörökön kívül jogot alkosson vagy intézkedéseket tegyen.

EU jogalanyisága

Immunitások

(7.) Jegyzőkönyv: az Európai Unió kiváltságairól és mentességeiről:

- Unió helyiségei és épületei sérthetetlenek. Mentesek a házkutatás, igénybevétel, elkobzás és kisajátítás alól
- Az Unió vagyona és követelései a Bíróság engedélye nélkül nem képezhetik kényszerítő közigazgatási vagy bírósági intézkedés tárgyát.
- Az Unió, az Unió követelései, bevételei és egyéb vagyona mentesek mindenfajta közvetlen adó alól.
- diplomácia védelem + speciális útiokmány
- EP képviselőket + akkreditált diplomatákat + uniós tisztviselőket megillető mentességek
 - időbeli korlát tisztséghez kötődik
 - intézmények és szervek tág körére vonatkozik
- Kötelezettség: együttműködni az érintett tagállamok hatáskörrel rendelkező hatóságaival.